

Mluvní projev jedinců se sluchovým postižením

Ontogeneze mluvené řeči, stádia vývoje řeči u jedinců se sluchovým postižením, úroveň řeči po stránce obsahové, artikulační a gramatické, charakteristika hlasového projevu u osob se sluchovým postižením.

Kateřina Blatná

Ontogenetický vývoj řeči

- přípravné stádium vývoje řeči do 1 roku
- vlastní vývoj řeči od 1 roku

Vývoj řeči u dítěte (dr. Cíbochová)

- od 2. měsíce *jednotlivé samohlásky*
- od 3. měsíce *broukání (a-a-a, e-e-e)*
- po 6. měsíci *jednotlivé slabiky (ba, da)*
- od 8. – 9. měsíce *zdvojování slabik (baba)*
- od 8. měsíce *napodobování zvuků*
- od 9. měsíce *1 slovo s významem*
- od 12. měsíce *2 slova s významem*

Porozumění řeči (dr. Cíbochová)

- od 2. – 3. týdne *reaguje na hlas matky*
- od 8. měsíce *reaguje na zavolání – své* *jméno, na ne-ne*
- od 9. měsíce *reaguje na výzvy (paci-paci* *apod.)*
- od 10. – 11. měsíce *podá na výzvu předmět,* *ale nepustí jej*
- od 12. měsíce *podá na výzvu předmětu a* *pustí jej z ruky*
- od 12. měsíce *vyhledá očima několik věcí* *podle názvu*

Přípravné stádium vývoje řeči

6. – 9. měsíc ! !

- dozrávání sluchových drah
- **napodobivé žvatlání** (echolalické napodobování předříkávaného)
- **dítě se SP přestává reagovat na sluchové podněty**
- dítě samo rádo experimentuje s artikulačními svalovými skupinami = „hraje si s hlasem“
- **důležitost stimulace sluchovými vjemy**
- jednotlivé slabiky po 6. měsíci (ba, da), zdvojování slabik v 8. až 9. měsíci (ba-ba, da-da)
- **období 6. - 8. měsíce** – (17. – 26. týden) – **SP dítě přestává žvatlat**, utichne, popř. vydává zvuky nebo se mění charakter jeho hlasového projevu – důležitý **diagnostický moment**
- *dítě reaguje na zavolání jménem a na ne-ne (8. měsíc), pasivní porozumění řeči*
- *rozezná cizí osoby, jí zčásti tuhou stravu (6. měsíc), drží láhev (8. měsíc), pije z hrnku s malou dopomocí (10. měsíc)*

Vývoj řeči u dětí se SP

- **opožděný** – u nedoslýchavých
- **omezený** – u neslyšících
- **přerušeny** – při ztrátě sluchu do určitého věku

Charakter vývoje řeči se odvíjí od:

Vývoj dítě se SP v novorozeneckém a kojeneckém věku 1

- **rozdíl** mezi dítětem se SP a bez SP je v prvním roce života **nepostřehnutelný (diagnostický moment)**
- děti s těžkým SP mohou **reagovat** na výrazné zvukové podněty (bouchnutí) **díky vibracím**
- na mluvené slovo, zpěv, písknutí obvykle nereagují vůbec
- **Kritické momenty**, kdy můžeme pojmout podezření na poruchu sluchu ...

1) NOVOROZENEK A KOJENEC

- nereaguje úlekem, pohybem, pláčem na nečekané hlasité zvuky (rány, siréna, klíče..)
- neprobudí se, když je kolem hluk
- nenapodobuje zvuky v okolí
- neotáčí hlavu za zvuky
- plačící dítě se SP nelze utiшит pouhým hlasem

2) DÍTĚ V OBDOBÍ 6 AŽ 12 MĚSÍCŮ

- neukáže na známou věc či osobu
- nežvatlá nebo předchozí žvatláni ustává
- ani ve 12 měsících nereaguje na výzvy: „Udělej paci-paci, papa. Ukaž jak jsi veliký...“

3) Dítě v období 1 roku až 2 let

- neobrací se ve směru hlasu na zavolání
- nevěnuje pozornost zvukům z okolí
- nezačíná s napodobováním a užíváním jednoduchých pojmenování pro známé osoby a věci v okolí
- nemluví stejně jako ostatní děti
- nesleduje televizi nastavenou na normální hlasitost
- nedochází u něj k postupnému zlepšování porozumění, užívání a rozšiřování slovní zásoby

Vývoj řeči u dětí s vrozenou hluchotou

Vývoj řeči u dětí se získanou hluchotou

Vývoj řeči u dětí s nedoslýchavostí

Vývoj řeči u dítěte se SP neslyšících rodičů

- pohyby, gesta
- znakové žvatlání (4. – 6. měsíc)
- protoznaky
- období jednoho znaku (8. – 12. měsíc)
- období dvou znaků (1,5 – 2 roky)
- období tří znaků (2 – 2,5 roku)
- po 5. roce osvojování morfologie
- kolem 12. roku složitější a komplexnější výrazy

- Znakování s miminky, Baby signs

Zvláštnosti v řeči u dětí se SP

- k rozvoji řeči u neslyšících dětí je třeba **speciálně pedagogická péče**
- přesto je vývoj řeči silně opožděn, zpomalen a může ustrnout na určitém vývojovém stupni

- v důsledku neexistující sluchové kontroly vlastní řeči vznikají u dětí se SP určité zvláštnosti:
 - **chybná intenzita hlasu** (nedostatečná praxe v ovládnutí intenzity hlasu, nepřesný odhad zvukového pozadí)
 - **výslovnost** (někdy správná, jindy přehnaně pečlivá)
 - **převládá tvrdý hlasový začátek**
 - **nesprávná gramatická skladba řeči**
 - **nedostatečná slovní zásoba**
 - **těžké dešifrování informací z běžného psaného textu** (nedostatečná znalost mluveného jazyka)

Charakteristika jednotlivých jazykových rovin u osob se SP

- narušené jsou všechny čtyři roviny

- foneticko-fonologická
- lexikálně-sémantická
- morfologicko-syntaktická (gramatická)
- pragmatická

Foneticko – fonologická rovina

Artikulace a fonace

audiogenní dyslalie při ztrátě 60 dB a více

kopholálie

audiogenní dysfonie při ztrátě 60 dB a více

dysprozodie

časté hlasové vady

Projevy audiogenní dyslalie

Lexikálně – sémantická rovina

Morfologicko – syntaktická rovina

- morfologie
- syntax

Pragmatická rovina

Jazyk a děti 1

- ***bezjazyčí***
- ***bilingvní a bikulturní***

Jazyk a děti 2

- **vizuálně pohybové znaky**
- **adekvátní komunikační systém**

Význam rané péče

- **kritické období** – období od 2 – 2,5 roku života, které je nazýváno gramatickým obdobím, kdy dítě za velmi krátkou dobu učiní obrovský pokrok ve svém jazykovém rozvoji
- **senzitivní vývojová perioda**
 - genetický program, kdy v určité fázi vývoje dítěte dozrává centrální nervová soustava a organismus je biologicky připraven na vývoj některé nové funkce
 - v tomto období má dojít k intenzivnímu kontaktu s jakýmkoliv jazykem, aby se v mozku vytvořily potřebné spoje (jazyk a řeč – do dvou až tří let)

Rozvoj mluvené řeči u dětí se sluchovým postižením

Rozvoj mluvené řeči u dětí se sluchovým postižením

- úkolem logopedické péče je rozvoj mluvené řeči **pomocí zrakové a hmatové percepce a také sluchové percepce**
- k rozvoji mluvené řeči je nutné, aby dítě aktivně využívalo **hlas** a jeho **sluch** byl **korigován** (KI, sluchadla)
- **cílem logopedické péče je vybudovat funkční komunikaci!!**
- cílem je vybudovat schopnost využívat jazyk (**ZJ nebo mluvený jazyk!!**)
- výběr komunikačního systému závisí na mnoha aspektech (jazyk rodičů a zbytku rodiny, schopnosti dítěte, vzdělávání apod.)

Logopedická péče u jedinců se SP

- SRP
- SPC
- klinický logoped
- MŠ (logopedická, MŠ pro SP)
- ZŠ pro SP (ZŠ logopedická) – speciální předměty na ZŠ:
 - tvoření a rozvíjení řeči
 - český jazyk
 - logopedická péče

- individuální logopedická péče (2 hodiny týdně)
- disponibilní hodiny v rámci RVP (výuka ZJ, dramatická výchova, logopedická péče)

Oblasti logopedické péče

- **vyvození hlasu**
- **rozvoj motorické schopnosti**
- **navození zrakového kontaktu**
- **nácvik reakce na zvuk (sluchová výchova, několik fází)**
- **vyvozování hlásek**

dále: slovní rozvoj slovní zásoby, gramatická stránka jazyka, pragmatika apod.

Vyvozování hlasu

Rozvoj motorických schopností aj.

Navození zrakového kontaktu

Reakce na zvuk (viz sluchová výchova)

Vyvozování hlásek

Prevence hlasových poruch

Pomůcky pro rozvoj čtení

- knížky
- obrázky
- knihy pro neslyšící, úprava textu
- komunikační deníky, komiksy

- teletext a skryté titulky
- textová telekomunikace
(mobilní telefon – SMS, psací telefon, fax)

Zážitkové (rodinné)deníky

- podpora komunikace mezi rodinou a dítětem se SP nebo kombinovanou vadou

Co dát do deníku?

- každodenní činnosti dítěte, výlety, zážitky v rodině, mimořádné události, dovolená
- členové rodiny, lékaři, učitelé, logoped, kamarádi
- jednoslovné věty, slova, později krátké vyprávění + fotografie, jízdenky, vstupenky, obrázky, bubliny se sdělením

A proč?

- navázat kontakt, rozšířit slovní zásobu, porozumění, stavba věty, paměť, globální čtení, osvojení psané podoby jazyka

Sluchová výchova (Holmanová)

- *centrum kochleárních implantací u dětí, Foniatrické oddělení ORL kliniky 2. lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Motole*
- základ je **celodenní užívání sluchadla či KI!**
- každodenní kontrola f-ce sluchadla **testem s hláskami** A,E,I,O,U,S,Š, pa nebo pomocí **Lingových zvuků** (viz obrázek)
- tzv. řečový banán

Lingovy zvuky (Ling sounds)

- <https://www.youtube.com/watch?v=oxoP2BrsxMw>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Ytlh3CXh6Zs> – 10:00

Rehabilitace sluchu

- detekce
- diskriminace
- identifikace
- rozumění

Diskriminace

Identifikace

Rozumění

- Video z SPC
- Naslouchej a hrej si 😊

Literatura

- HOLMANOVÁ, J. *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. Praha: Septima, 2002.
- HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2012. 159 s. ISBN 978-80-2620-084-0.
- KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.
- Lahey M.: *Language disorders and language development*. 2nd ed. New York: Macmillan Publishing Company, 1988. 535 s. ISBN 0-02-367130-0.
- Kapalková S., Slančová D., Bónová I., Kesselová J., Mikulajová M.: *Hodnotenie komunikačných schopností detí v ranom veku*. Bratislava: Slovenská asociácia logopédov 2010. 110 s. ISBN 978-80-89113-83.
- Horňáková K., Kapalková S., Mikulajová M.: *Jak mluvit s dětmi od narození do tří let*, Portál, Praha 2009. 167 s. ISBN 978-80-7367-612-4.